

LUIS MONJAS MANSO

Tesi de llicenciatura:

Les visites pastorals del patriarca Sopera: un instrument de reforma (a través de les parròquies del Baix Llobregat, 1414-1425)

Directora: Michelle Fournié i Mercè Aventín i Puig (en el marc del programa interuniversitari de cooperació ERASMUS de la Unió Europea).

Lloc: Universitat de Tolosa Le Mirail - Universitat de Barcelona.

Tribunal: Michelle Fournié, Maurice Berthe i Mercè Aventín.

Data de lectura: 21 de juny de 1996.

Qualificació: Excel·lent per unanimitat.

troben els fidels i el clergat i on s'engendraren els municipis rurals, i com a lloc d'expressió de la religiositat i pietat popular.

La metodologia emprada és la sistematització absoluta de les dades que ens forneixen els registres de visita pastoral sobre les parròquies del Baix Llobregat els anys 1414, 1421 i 1425, mitjançant 24 quadres, 14 mapes on es cartografia el màxim possible de dades i l'elaboració de 2 gràfics (tots ells es poden trobar a la tesina). A més, constantment es contrasten les dades obtingudes amb les de treballs anteriors sobre parròquies d'altres diòcesis catalanes o del Migdia francès. Les constitucions provincials i sinodals són un referent continu per verificar el compliment o incompliment de la normativa diocesana, i justificar les actituds i comportaments dels visitadors.

Els resultats de la recerca, davant la claredat de les dades, són força més optimistes, quant al funcionament parroquial, que les conclusions a què s'havia arribat fins ara en aquest tipus d'estudis (tendència historiogràfica que es produeix actualment per tot Europa). Econòmicament copsem un sistema beneficial que, a causa de la crisi econòmica i social de mitjan segle XIV, ha fet fallida en la seva formulació ideal (problemes de l'absentisme i l'acumulació de beneficis), però que els preveres han recompost mitjançant la substitució i acumulació de beneficis (la qual cosa els garanteix sobreviure i fins i tot obtenir uns ingressos que els permetrà estudiar). Sistema que incompleix la llei de les constitucions provincials i sinodals, però que funciona (gairebé el 100% de beneficis del Baix Llobregat tenen servei), i per tant és tolerat, amb un cert control, per les autoritats de la cúria episcopal.

Des del punt de vista social, aparició de la mà de les obreries o fàbriques parroquials dels incipients consells municipals de les viles del Baix Llobregat, que podem copsar a través dels testimonis sinodals, personatges que devien ser els prohoms dels consells municipals, manifestant-se també una estratificació social, ja que aquests prohoms es corresponen amb els pagesos benestants de cada parròquia. Millora qualitativa del clergat respecte al segle anterior, que resta totalment submès a les prescripcions dels seus superiors, i en el qual els incomplidors són minoria. Control absolut dels laics per part de l'Església a través del precepte pasqual (monopoli de les consciències de la gent) i l'excomunió (com a medicina de l'ànima, però també instrument d'exclusió social).

Tesis
doctorals
i de
llicenciatura

Aquesta tesi de llicenciatura o *maîtrise* ha estat dirigida des de la Universitat de Tolosa Le Mirail (França) per Mme. Michelle Fournié, gran especialista en història religiosa de la baixa edat mitjana i alta edat moderna del Migdia francès. Això em permeté entrar en contacte amb tota la historiografia francesa sobre el tema, experimentar noves metodologies d'estudi i introduir les darreres interpretacions sobre la història de la parròquia per a aquest període.

La recerca es basa en les visites pastorals, una font d'una quantitat i qualitat excepcional per al Baix Llobregat durant la baixa edat mitjana. És per aquest motiu que calgué triar les visites d'un sol bisbe, les de Francesc Climent, àlies *Sopera*, realitzades durant els anys 1414, 1421 i 1425. Aquests registres de visita són els més complets conservats de tota la baixa edat mitjana. El treball consta de dues parts molt diferenciades. La primera és un estudi metodològic i historiogràfic sobre la font, comparant les recerques fetes als Països Catalans i al Migdia francès. La segona part, i més important, analitza les parròquies del Baix Llobregat entre 1414 i 1425 a través de les visites i la reforma pastoral del bisbe Francesc Climent (o patriarca *Sopera*).

La segona part s'inicia amb una anàlisi de l'espai objecte d'estudi: la comarca del Baix Llobregat. Seguidament s'analitza la figura que encomanà la realització de les visites pastorals: el bisbe Francesc Climent, àlies *Sopera*, personatge excepcional que participà activament en el Cisma d'Occident al costat de Benet XIII (el papa Lluna), i que va intervenir també en el compromís de Casp; s'estudia sobretot com a gran reformador eclesiàstic mitjançant les visites pastorals i el qüestionari de visita que les encapçala.

Posteriorment es desenvolupen els apartats pròpiament referits a la comarca: el funcionament de les parròquies del Baix Llobregat des del punt de vista econòmic, com a lloc privilegiat de sociabilitat on es

Això ens mostra uns feligresos sense cap grup dissident, on hi ha una submissió general al clergat i on els incomplidors són minoria. No hem d'oblidar tampoc la presència, a les parròquies del Baix Llobregat, de diferents grups molt minoritaris de *marginats socials* com ara els jueus, els pobres, els excomunicats i les persones que es troben en bandositats.

Semblantment als preveres, hi ha hagut una millora qualitativa en l'observança dels preceptes de l'Església per part dels laics en relació amb el segle XIV, però no hem d'oblidar l'encobriment, en aquest cas per part dels preveres.

A través dels beneficis menors i ornaments d'Església copsem la religiositat popular. Una religió de pràctiques externes (*objectivista*), on el ritu central de la litúrgia és la missa, i dins la celebració de l'eucaristia, pren especial relleu el moment de l'aixecament de l'hòstia sagrada. Davant la necessitat de protecció i veure repetidament el Cos de Crist es multipliquen els actes privats de la devoció. S'estén el culte a la Verge Maria, i les principals devocions de sants seran sant Joan, sant Antoni, sant Pere, sant Jaume i sant Martí.

També observem una política de decoració que pretén donar tot l'esplendor possible a les cerimònies litúrgiques embellint el culte, i sobretot donar més valor a l'eucaristia. Sorprenentment, les parròquies del Baix Llobregat tenen els seus edificis en molt bon estat i tot l'aixovar litúrgic requerit per les autoritats eclesiàstiques.

Apareixen noves formes de devocions i festes molt importants, com ara les processons amb el Santíssim i la festa del *Corpus Christi*.

El control del clergat i els laics, l'obligació per part dels preveres de tenir llibres de registres (bateig, difunts, excomunicats, confessats...), donar més valor a l'eucaristia, seran alguns dels temes més importants de la Contrareforma catòlica a mitjans segle XVI.

El patriarca *Sapera* i els seus visitadors sembraren a les parròquies del Baix Llobregat, i a tota la diòcesi de Barcelona, la llavor de la futura Contrareforma. Així doncs, l'Església que s'esforçà a bastir el Concili de Trento troba les seves arrels a la reforma medieval, una reforma que s'iniciarà a casa nostra a través de les constitucions provincials i sinodals i de les visites pastorals.

Tesis
doctorals
i de
licenciatura

NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS

1.- Les col·laboracions, redactades en català, hauran de ser originals, i no podran excedir de 20 pàgines (DIN A4) els articles i 5 pàgines les resenyes bibliogràfiques i de tesis doctorals i llicenciatura, mecanografiades per una sola cara a doble espai, (30 línies de 60 espais).

2.- La redacció del text haurà de ser clara i entenedora —evitant un lèxic excessivament col·loquial, arcaic o cult. Pel que fa a l'ús de sigles, cal que la primera vegada que s'utilitzin s'indiqui el nom complet i entre parèntesi les sigles (sense punts). No s'utilitzaran abreviatures dins el text (per exemple St. en lloc de Sant).

3.- Els originals es lliuraran al CECBL per triplicat i en disquet informàtic, en el processador de text Wordperfect o Word, i aniran acompanyats de l'adreça i el número de telèfon de l'autor/a autors/es. Convé adjuntar, si és possible, una o més il·lustracions (veg. punt 8).

4.- Si l'autor/a estructura l'article en apartats, els títols —sempre sense numeració— aniran en majúscula al marge esquerra, en un primer nivell, i en minúscula negreta al marge esquerra, en un segon nivell.

5.- Les notes, referenciades al text, aniran numerades (amb numeració aràbica) de forma correlativa al final del text.

6.- Per a les referències bibliogràfiques caldrà atènyer-se al següent:

6.1.- En cas de llibre:

Cognom(s), Nom de l'autor/a; *Títol del llibre*. Lloc d'edició: Editorial, any, pàgines a què es fa referència. Exemple: Tardà i Coma, Joan: *Republicans i catalanistes al Baix Llobregat a principi del segle XX*. Sant Feliu de Llobregat: Patronat Municipal de Cultura i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991, pàg. 13.

6.2.- En cas d'article:

Cognom(s), Nom de l'autor/a: "Títol de l'article", *Títol de la revista*, número (data d'edició), pàgines. Exemple: Tribó Traveria, Gemma: "Descobrir el medi per entendre el món: el coneixement del poble i la comarca al currículum escolar. Una ullada al passat

i una reflexió present: la situació al Baix Llobregat", *Materials del Baix Llobregat*, núm. 2 (1996), pàg. 143-145.

6.3.- En cas de capítol o part de llibre:

Cognom(s), Nom de l'autor/a: "Títol del capítol o part del llibre", dins: Cognom(s), Nom de l'autor/a principal, director/a o coordinador/a: *Títol del llibre*. Lloc d'edició: Editorial, any, pàgines. Exemple: Carbonell Porro, Joan Anton: "Desenvolupament de la indústria tèxtil a Sant Feliu de Llobregat (1861-1923)", dins Calvo Calvo, Àngel (ed.): *El pas de la societat agrària a industrial al Baix Llobregat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, 1995, pàg. 457 i seg.

7.- Les taules —única denominació utilitzada per a tota mena de quadres, relacions estadístiques, etc.— numerades en xifres aràbigues, aniran en un full a part, al dors, a final de l'article. S'hi haurà de fer constar el títol i la font.

8.- A les il·lustracions es farà constar, al dors i en llapis, el nom i els cognoms de l'autor/a, així com el número corresponent en xifres aràbigues. A més a més, hauran d'atendre les consideracions següents:

8.1.- Fotografies: S'adjuntaran en un sobre, sense enganxar-les a cap full de paper. El peu d'il·lustració haurà de ser breu i entenedor i s'hi en farà constar el motiu, la ubicació espacial i temporal —sempre que sigui possible— i la font.

8.2.- Gràfics: S'hauran de presentar en paper blanc, acompanyats del títol, la llegenda i la font.

8.3.- Els mapes hauran de ser ben definits i inclouran l'escala gràfica. S'hi hauran de fer constar —en el seu cas— els títols, la toponímia, la llegenda i la font.

Preguem que els treballs tramesos al Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat s'ajustin a aquestes normes, ja que així podrem estalviar molta feina de composició.